

FASIT Språklære A for mellomtrinnet

Til læreren

Språklære er en serie hefter som gir systematisk trening i grunnleggende temaer innenfor grammatikk og tegnsetting. Heftene kan brukes til innlæring, øving og repetisjon.

Språklære skal gi elevene en større forståelse for hvordan språket er bygd opp, og hjelpe dem til å se sammenhenger mellom grammatikalske former og rettskriving.

Arbeid med språklære er et viktig ledd i utviklingen av en helhetlig skrivekompetanse og skriving som grunnleggende ferdighet.

Hvert oppslag i boka inneholder et spesielt tema innenfor språklære. Mange av temaene kommer igjen flere ganger, men i utvidet form. Slik får elevene både repetert og utvidet læringen. I hvert oppslag får elevene varierte oppgaver som skal gi dem forståelse for og erfaring med det aktuelle temaet. Hvert hefte blir avsluttet med et oppslag med repetisjonsoppgaver, som også kan brukes som en test.

Oppsummeringen er kortfattet og oversiktlig, og den kan også være nyttig for foresatte.

Forslag til arbeidsmåte

Det arbeides med hvert kapittel i en periode på en eller to uker. Læreren går gjennom temaet som blir behandlet, viser med eksempler og går gjennom det som står i regelruten først i hvert kapittel. Noen lærere vil velge å bruke *Språklære* tidlig i arbeidet med hvert tema, andre vil avslutte et tema med at elevene arbeider i boka. Oppgavene er langt på vei selvinstruerende.

Kommentarer til sentrale temaer som blir behandlet i *Språklære A*

Alfabetisering

Det arbeides med alfabetisering ut fra første, andre og tredje bokstav. Elevene lærer også betydningen av ledeord.

Antonymer og synonymer

Forståelse for og bruk av synonymer og antonymer vil øke barnas bevissthet for variasjon i språket.

Tegnsetting

Elevene blir kjent med punktum, spørsmålstegn og utropstegn, bruk av komma ved oppramsing og foran men og bruk av anførselstegn. Dette er viktige skilletegn når de skal skape sine egne tekster.

Substantiv

Elevene lærer om fellesnavn og egennavn og riktig bruk av stor forbokstav. De lærer om substantivenes kjønn og bøyning i tall og form. De får også trening i å finne oppslagsformen av substantiv, noe som er nødvendig å kunne for å slå opp i en ordliste.

Adjektiv

Elevene blir kjent med samsvarsbøyning og gradbøyning av adjektivet. De får også trening i å finne oppslagsformen.

Verb

Elevene lærer å bøye verbet i presens og preteritum. De lærer at infinitivsformen er det samme som oppslagsformen av et verb. I forbindelse med direkte tale lærer de variert bruk av utsagnsverb.

Fasit

I noen oppgaver kan elevene komme med flere svar, vi har i regelen foreslått ett. Siste oppgave i hvert kapittel er en avkrysningsoppgave og er derfor ikke med i fasiten. På oppgavene der elevene skal lage egne setninger ut fra ord, er det som regel ikke forslag til fasit. Ekstraoppgavene som skal gjøres i egen skrivebok, er heller ikke med i fasiten.

1 Alfabetisering etter første, andre og tredje bokstav

A

a, e, i, l, o, s, v, w, y, æ, ø

B

cello, fiolin, fløyte, gitar, harpe, klarinett, obo, trommer

C

fele, flygel, fløyte

panfløyte, pauker, piano

mikrofon, munnspill, musikk

balalaika, band, bassgitar

D

Abid, Anders, Anine, Charlotte, Chirac, Fredrik, Frida, Nina, Nora, Robin

E

3, 1, 2

3, 2, 1

1, 2, 3

2, 3, 1

2, 1, 3

Husk! I oppslagsbøker og ordbøker står ordene i alfabetisk rekkefølge. Hvis to ord begynner med samme bokstav, ordnes de etter andre bokstav.

2 Substantiv- fellesnavn og egennavn

A

Frankrike, Europa, hovedstaden, Paris,

London, turister, slottet, dronningen,

Japan, Tokyo, by,

Finland, innsjøer, Helsingfors,

Danmark, Skandinavia, Danskene, fjell,

Italia, pizza, pasta, italienerne,
Island, øy, Atlanterhavet, vulkaner,
Svensker, nordmenn, konge, Norge, Sverige,
Tyskland, biler, bilmerke, Mercedes

(Vær oppmerksom på at to ord får stor forbokstav fordi de er først i en setning. Dette gjelder fellesnavnene *danskene* og *svensker*.)

B
17
18

C
(ulike muligheter)

D
På Island fins det varme kilder.
I Egypt er det mange pyramider.
I Peru snakker de spansk.
Et annet navn på Sydpolen er Antarktis.
Det polske flagget er rødt og hvitt.

Husk! Fellesnavn skrives med liten forbokstav og egennavn med stor forbokstav.

3 Substantiv – oppslagsform og kjønn

A
Ring rundt furua, gran, traktor, jenta, bonden, gutten, fjøset, kattene, bilen, sjøer, hus, fjellet, hesten, epletreet, vognen, kuene.

B
jente, bonde, gutt
katt, hest, ku
furu, gran, epletre
fjøs, hus, sjø, fjell
traktor, bil, vogn

C
en fugl, ei bok, et hus, en fakkell, ei hytte, en mann, et bord, en bror, et tre

D

Hankjønn: en fugl, en fakkell, en mann, en bror
Hunkjønn: ei bok, ei hytte,
Intetkjønn: et hus, et bord, et tre

E
(ulike muligheter)

Husk!
Ordene *en*, *ei* og *et* kalles artikler.

4 Adjektiv

Fasit

A
Ring rundt tynne, kraftige, flittige, store, dype, små, varme.

tynn, kraftig, flittig, stor, dyp, liten, varm

B
Ring rundt raske, brune, liten, farlig, ufarlige, stripete, morsomt, gul, sulten, sint.

C
rask, brun, lite, farlig, ufarlig, stripet, morsom, gul, sulten, sint

D
store, små, god, lite, farlig, tykke, lange, nyttige, forskjellige

E
(Ulike muligheter)
Husk! Et adjektiv beskriver et substantiv. Vi finner oppslagsformen når vi tenker *den er så* foran adjektivet.

5 Synonymer

A
skjønne, oppgitt, ordne, rasende, ting, forsøk, bløt, prate

B
rydde, ting, sint, oppgitt, forstå, eksperiment, bløt, snakke

C
kveld, vanlig, sur

D
Forslag:
Løp, gata, rekke, lurt, greit, tenke, sint, forstå, ropte, redd, hende, noe, smart.
Husk! Synonymer er ord som betyr det samme eller nesten det samme.

6 Verb - oppslagsform

A

Ring rundt svømte, sitter, kaster, rodde, fisket, løper, graver, sov, ligger, bader

B

svømme, sitte, kaste, ro, fiske, løpe, grave, sove, ligge, bade

C

Ring rundt: mate, spiser, sove, snørke, kjøpe, betale, ule, spøke, jogge, løpe, svømme, dykke, les, se, grave, kaste.

D

reiser, ligger, pleier, svømte, liker, kan, gjør, sitter, leser, leste, gleder

E

(Ulike muligheter)

Husk! Verb er ord som forteller hva noen gjør, eller hva som skjer.

7 Skilletegn – anførselstegn og utsagnsverb

A

"Kan du gå tur med Tass?" spør Simen.

"Jeg gjorde det i går," svarer Bjørn.

"Jeg har det travelt!" tenker Tass.

B

"Hvem var det som skulle gå tur med Tass?" spurte pappa.

"Ikke jeg!" svarte guttene i kor.

"Dere får tørke opp på gulvet," sa pappa.

C

Forslag:

"Tass er flink!" sa Bjørn.

"Ta ballen!" ropte Simen.

"Jeg vil ha ballen!" tenkte Tass.

"Ikke kast ball inne!" ropte pappa.

D

Forslag:

"Hvor er tøflene mine?" spør Bjørn.

"Tass har sikkert tatt dem, let i kurven hans," sier pappa.

"Let heller under sofaen," tenker Tass.

Husk! Vi bruker anførselstegn når vi skal gjengi direkte hva noen sier eller tenker. Verbene som forteller hvordan man sier en replikk, kalles utsagnsverb.

8 Substantiv - en ordklasse

A

Ring rundt Tass, Passopp, Lassie, Ruff, Rex, Tinka.

B

bokser, buhund, labrador, puddel, schæfer, setter

C

Knut, Larsen, Paris, Frankrike, Polly, Pip.

D

en gutt, en mann, en by, et land, en papegøye, en kanarifugl

E

I Australia er det en type papegøyer som kalles kakaduer.

Nils Olsen kaller skogkatten sin Mio Olsen.

Det er riktig at grønlandshundene kommer fra Grønland.

F

Jeg har to marsvin som heter Knoll og Tott.

Han heter Fredrik Berg og bor i Storgata.

I sommer reiste Erik og jeg til London.

Husk! Substantiv er en ordklasse. Verb og adjektiv er også ordklasser.

9 Substantiv – entall og flertall

Repetisjon av substantiv. Elevene lærer at substantiv kan stå i entall og flertall.

A

Ring rundt katt, hjelm, sykkel, styre, gutt, pedal, sekk.

B

entall	flertall
en katt	katten
en sykkel	sykler
et styre	styrer
en gutt	gutter
en pedal	pedaler
en sekk	sekker

C

En bukse, ei/en jakke, ei/en lue, en bil, en buss, en båt, et eple, en banan, en drue, en/ei lisse, en sko, en såle, et vindu, ei/en dør, et tak, en stol, et bord, en lampe.

D

bøker, tenner, hender, strender, tær, føtter

Husk! Fellesnavn kan stå i entall og i flertall.

10 Adjektiv- gradbøying

A

rask, smart, sterk, svett, lur, kraftig, flink, klok, tøff, rød, gul, varm

B

oppslagsform	sterkere grad	sterkeste grad
rask	raskere	raskest
smart	smartere	smartest
sterk	sterkere	sterkest
svett	svettere	svettest
lur	lurere	lurest
kraftig	kraftigere	kraftigst
flink	flinkere	flinkest
klok	klokere	klokest
tøff	tøffere	tøffest
rød	rødere	rødest
gul	gulere	gulest
varm	varmere	varmest

C

(Ulike muligheter)

D

oppslagsform	sterkere grad	sterkeste grad
stor	større	størst
ung	yngre	yngst
god / bra	bedre	best
liten	mindre	minst
gammel	eldre	eldst
mange	flere	flest
mye	mer	mest

Husk! Adjektivet kan gradbøyes. Gradbøying er en form for sammenligning.

11 Antonymer

A

mørk, mett, seint, smal, trøtt,
liten, billig, lett, glad, kort

B

mett - sulten, trøtt - våken, seint - tidlig, tung - lett, lys- mørk, stor - liten, glad - trist, dyr - billig,
bred - smal

C

uheldig, uenig, misfornøyd, uhøflig, usann, ufred, ufrivillig, uflaks, ufarlig, misforstå, uklar, uforberedt, ulydig, uekte

D

flaks - uflaks, sann - usann, enig - uenig, fornøyd - misfornøyd, forberedt - uforberedt, farlig - ufarlig, høflig - uhøflig

Husk! Ord som betyr det motsatte av hverandre, kalles antonymer.

12 Verb – infinitiv, presens, preteritum

A

Ring rundt reise, tegne, seile, kjempe, hente, jakte

B

infinitiv	presens (nå)	preteritum (da)
å seile	seiler	seilte
å reise	reiser	reiste
å kjempe	kjemper	kjempet
å hente	henter	hentet
å tegne	tegner	tegnet
å jakte	jakter	jaktet

C

levde, reiste, seilte, hadde, plyndret skaffet

D

Preteritum

lever, reiser, seiler, har, plyndrer, skaffer

E

infinitiv	presens	preteritum
å sparke	sparker	sparket
å hoppe	hopper	hoppet
å stanse	stanser	stanset
å sove	sover	sov
å vinne	vinner	vant
å stjele	stjeler	stjal
å løpe	løper	løp
å synge	synger	sang

Husk! Tre av verbets tider kalles infinitiv, presens og preteritum.

13 Alfabetisering - ledeord

A

b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, o, p, q, r, t, u, v, w, x, z, æ, ø

B

jul, nisse, mann, prøve, tone, vott

C

1 solskinn, 2 sommer, 3 sortere, 4 sove, 5 spann, 6 spasere

D

pute, påske, påvise

kurs, **kylling**, kåre

la, **lam**, landbruk

revy, **ris**, robot

E

klementin, klokke, klovn, knapp, knask, knekk

Husk! Øverst på sidene i en ordliste står ledeordene som skal hjelpe deg å finne fortere fram. Mellom ledeordene står de andre ordene i alfabetisk rekkefølge.

14 Substantiv – ubestemt og bestemt form

A

ubestemt form entall	bestemt form entall
valp	valpen
hest	hesten
hund	hunden
katt	katten
fugl	fuglen
fisk	fisken
marsvin	marsvinet

B

ubestemt form flertall	bestemt form flertall
valper	valpene
hester	hestene
hunder	hundene
katter	kattene
fugler	fuglene
fisker	fiskene
marsvin	marsvina/marsvinene

C

entall		flertall	
ubestemt form	bestemt form	ubestemt form	bestemt form
en matskål	matskålen	matskåler	matskålene
et kjøttbein	kjøttbeinet	kjøttbein	kjøttbeinene/beina
en kurv	kurven	kurver	kurvene
et teppe	teppet	tepper	teppene
en labb	labben	labber	labbene
et frø	frøet	frø	frøene/frøa
en tur	turen	turer	turene
en gulrot	gulroten	gulrøtter	gulrøttene

D

Dyret: bestemt form, entall

Dyrebutikker: ubestemt form, flertall

Husk! Substantiv kan stå i ubestemt form eller bestemt form. Substantiv kan stå i entall eller flertall.

15 Skilletegn – komma ved oppramsing og foran men

A

Salg av klær, sko, smykker, vesker og bilder.

Vi har sko for damer, herrer, gutter og jenter.

Har du lyst til å smake på kaker, kjeks, konfekt eller is?

Du kan vinne bøker, filmer, et fotoapparat eller en dvd-spiller.

B

Jeg skriver dagbok, men det er hemmelig!

Jeg forteller mye, men ikke alt.

Den var god, men veldig mektig.

Vi kjøpte to, men gav bort en.

Jeg skal gå hjem, men ikke ennå.

Jeg husker å sette komma, men ikke alltid.

C

(ulike muligheter)

D

Jeg kjøpte bukser, genser, nye sko og jakke, men glemte alt i butikken.

Husk å ta med badetøy, håndkle, matpakke og drikke, men penger trenger du ikke.

Han følte seg trøtt, sliten, utmattet og utblåst, men hadde vunnet!

Du kan komme klokka fem, seks eller sju, men uansett ikke før fem.

E

1 Mindre, pen båt til salgs.

1 De yngste, pensjonistene og de syke kan gå inn først.

Husk! Vi setter komma mellom ordene ved oppramsing. Vi setter alltid komma foran men.

16 Repetisjon

A

Fredrik, Spania, Pusur, Polly, Johnsen

B

Strek under kjøpte, spiste, kjørte, leser, leker, løp, pusset, vinket.

Ring rundt turistene, troll, gutten, epler, bilene, barna, blader, kattungene, jenta, maraton, nissen, nesa, kongen.

C

turist, troll, gutt, eple, bil, barn, blad, kattunge, jente, maraton, nisse, nese, konge

D

kjøpe, spise, kjøre, lese, leke, løpe, pusse, vinke

E

kjøpe, kjøre, leke, lese, løpe, pusse, spise, vinke

F

snille, rødt, fint, store, søt, rare, frekk, flink

G

oppslagsform	sterkere grad	sterkeste grad
snill	snillere	snillest
rød	rødere	rødest
fin	finere	finest
stor	større	størst
søt	søtere	søtest
rar	rarere	rarest
frekk	frekkere	frekkest
flink	flinkere	flinkest

H

entall		flertall	
ubestemt form	bestemt form	ubestemt form	bestemt form
en baker	bakeren	bakere	bakerne
et hus	huset	hus	husene/husa
en by	byen	byer	byene
en/ei kone	konen/kona	koner	konene
en	katten	katter	kattene
en papegøye	papegøyen	papegøyer	papegøyene
en hund	hunden	hunder	hundene

I

infinitiv	presens (nå)	preteritum (da)
å snakke	snakker	snakket
å bake	baker	bakte/baka
å stanse	stanser	stanset
å kjøre	kjører	kjørte
å male	maler	malte
å finne	finner	fant
å komme	kommer	kom

J

"Hvordan har du det?" spurte Nora. "Jeg har det helt fint," svarte jeg. "Det er bra," sa Nora. "Vil du bli til middag?" spurte hun. "Ja takk," svarte jeg. "Vi kan jo lage middag sammen," foreslo jeg. "Gjerne det!" sa Nora. "Jeg er superflink til å lage pizza," sa jeg.

Husk! Ord som er navn på noe eller noen, kalles substantiv.

Ord som beskriver substantivet, kalles adjektiv.

Ord som forteller hva noen gjør, eller hva som skjer, kalles verb.

Både, substantiv, adjektiv og verb er ordklasser.